

Forum Ecclesiasticum

In Quo Jus Canonicum Universum, Librorum Ac Titulorum Ordine Per Quæstiones Et Responsa, Tam Canonistarum Veterum & Recentiorum, quàm Legistarum, in iis, quæ Utrique Juri, Canonico Et Civili Communia Sunt, Authoritate stabilita, Methodo clara & facili explanantur

Leuren, Peter

Moguntiae, 1720

Caput I. De natura, divisione usuræ, deque malitia & prohibitione usuræ propriè dictæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73982](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73982)

TITULUS XIX.

De Usuris.

CAPUT I.

De Natura, Divisione Usuræ, deque Malitia & Prohibitione Usuræ propriè dictæ.

Quest. 338. Usura quotupliciter sumatur, & qualiter dividatur & definiuntur?

Resp. Ad primum: Usura dicta ab usu in genere significat usum rei alicujus, in specie verò sumitur, vel pro conventionem, seu contractu usurario, vel pro commodo, fructu seu lucro ex hoc contractu, & rei usu proveniente, seu acquisito, sicut & furtum subinde pro actione furandi, subinde pro re furtiva accipitur. Molin. *ir. 2. de just. d. 303. n. 2. & 4.* Et adhuc specialius pro lucro ex mutuo, unde usura lucrativa dicitur & alio nomine scenus, estque ea usura propriè dicta, de qua præcipuè in præsentibus, & de qua intelligendi DD. quando absolute de usuris loquuntur.

2. Resp. Ad secundum primò: Usuræ aliæ sunt compensatoriæ, in quibus paciscitur de solvenda ultra sortem pecunia, aliæ re pretio æstimabili ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, aut ratione periculi, laboris seu expensarum, quæ probabiliter subeunda in mutuo recuperando. Aliæ mortuariæ seu punitoriæ, quibus paciscitur de subeunda pœna, v. g. ultra sortem præstanda, si mutuarius in mora sit non reddendo mutuuum statuo tempore. Aliæ sunt lucrativæ, quando quid purè ratione & nomine solius mutui exigitur & solvitur, describiturque passim ab AA. quod sit lucrum immediate ex mutuo proveniens, sive sit pecunia, sive res alia temporalis pretio æstimabilis, & aliunde indebita, quam creditor extra sortem vi solius mutui alteri dati exigit, & quasi ex justitia debitam accipit. *Can. perique. & can. fin. 14. q. 3.* Dicitur primò: *Lucrum*; utpote in quo usura propriè locum habet, ut D. Thom. *2. 2. q. 78. a. 1.* estque lucrum incrementum, quod vi mutui intenditur & datur ultra quod datum est mutuo, ut, dum pro centum florenis mutuo datis exiguntur centum & decem. Dicitur secundò: *Proveniens immediate ex mutuo*; seu principaliter ob mutuuum; hinc usura non committitur, si mutuanti ultra quod mutuo ab eo accepit, donet quid ex gratitudine, item si mutuanus mutuet sub hoc pacto, ut mutuarius solvat prius, quod sibi debet vel reddat depositum, vel ne sibi injustè noceat; quia mutuanus nihil accipit supra sortem vi mutui. Item dum quis alicui concedit pecunias ad pompam & ostentationem petito certo pretio; quia illud pretium non accipit ultra sortem ex mutatione, sed ratione locationis. *Less. de just. l. 2. c. 20. d. 3. n. 19. & 20. Pith. h. r. n. 4.* Item si quis vendat vel locet rem suam supra justum pretium; quia hoc lucrum non provenit ex mutuo, sed ex injusta venditione. *Less. l. c.* Dicitur tertio: *Sive res proveniens ex mutuo sit pecunia*; sive res alia, puta vinum, frumentum, pretio æstimabilis. Hinc committitur usura, si mutuetur pecunia cum pacto, ut mutuarius obligatus sit ad obsequia &

R. P. Leur. *Jur. Can. Lib. V.*

honorem externum mutuanti, vel ad commendandum se apud alios; quia munus ab obsequio, & à lingua sunt pretio æstimabilia, adeoque materia usuræ, si in pactum deducatur talis obligatio, utpote quæ onus est mutuuario ultra sortem. *Laym. l. 3. ir. 4. c. 16. n. 2. Pith. n. 3.* Item si mutuet cum pacto, ut remittat sibi obligationem restituendi famam injustè læsam à mutuante, idem est, si mutuet cum pacto, ut sibi actionem, quam mutuarius justè intentare potest ob injuriam sibi illatam, remittat; cum hoc jus agendi sit pretio æstimabile, nisi tamen præsumi possit, quod mutuarius gratis & liberaliter condonare velit obligationem satisfaciendi pro injuria ob præstitum beneficium mutationis. *Mol. l. c. d. 107. n. 8. Laym. Pirh. l. cit.* Dicitur quartò: *Sive rei corporalis*; unde si mutuanus exigit spirituale, seu annexum spirituali, v. g. orationem, Sacrificium missæ, beneficium ecclesiasticum vi mutui, non committit usuram, sed potius Simoniam. *Wiesn. h. r. n. 3.* Dicitur quinto: *Res aliunde indebita*; si enim à mutuuario exigitur quid aliunde debitum, v. g. ut debitum solvat, ut depositum reddat ablatum, non committit usuram; quia hæc exigens vi mutui dati necdum onus novum imponit mutuuario, sed solum petit, ut præstet id, quod sine injuria negare non potest. *Molin. l. c. d. 309. Less. l. c. c. 20. n. 18. Wiesn. h. r. num. 4.* Dicitur sexto: *Ultra sortem*; fors autem dicitur ipsum capitale, seu quod datur mutuo, v. g. 100, floreni, quod supra datur, usura, seu scenus vel lucrum, v. g. decem floreni.

3. Resp. Tertio: Dividitur usura ulterius in mentalem & realem: mentalis est, quando quis eo animo & intentione mutuat, ut acquirat lucrum ex mutuo, tanquam ex justitia debitum, nullo interveniente pacto expresso aut tacito de lucro. Quare usura hæc non accipitur pro sola voluntate, & pacto interno usuræ, prout præcincit ab omni actu externo, sed pro actu externo, quo mutuuum datur cum spe & intentione accipiendi lucrum ex mutuo, non gratuito, sed tanquam vi mutui dati debitum. Usura realis est, dum quis mutuat cum pacto expresso vel tacito, accipiendi lucrum ultra sortem ex mutuo; Unde subdividitur in expressam & tacitam. Expressa & formalis, seu manifesta usura est, quando expressè exigitur quid ultra sortem, tanquam pretium mutationis, v. g. ultra 100. florenos creditor, seu mutuo datus exiguntur decem vel quinque, seu paciscitur de illis post annum solvendis; tacita, seu virtualis & palliata, quæ non committitur vi contractus mutui formalis, seu expressi, sed nomine, seu specie alterius contractus veluti pallio occultatâ, v. g. dum mercator merces carius vel vilius vendit ob dilatam vel anticipatam solutionem.

4. Resp. Quarto: Dividuntur usuræ reales pro diversis earum taxatione & moderatione, ita, ut aliæ sint centesimæ, aliæ besiales, semilles, quincunces,

cunces, quadrantes, trientes, quarum aliquæ ratione quantitatis sunt & dicuntur mordentes, seu illicitæ, utpote offendentes dilectionem proximi, idque vel propter qualitatem personæ debitoris, v. g. si à persona tenuis fortunæ, vel misera exigantur, vel propter quantitatem usurarum, dum nimirum supra licitum & statutum modum promissæ à debitore postulantur, vel propter iniquitatem conditionis nimis rigorosæ. Aliquæ sunt non moderantes, seu licitæ, quæ exiguntur ab iis, à quibus exigì possunt legitimo modo à Magistratu præscripto & permisso; ita Lauterb. *ad ff. h. t. §. 9.*

§. Resp. Quintò: Dividuntur in usuras simplices, de quibus hæctenus, & in usuras usurarum, quæ ex usura, seu lucro usurario non soluto, tanquam ex nova sorte exiguntur, v. g. dum quis mille florenos pro 50 annuatim solvendis in mutuum dat, & de illis 50 florenis debito tempore non solutis, tanquam summa capitali præter priorem usuram novam usuram, v. g. florenum unum cum dimidio exigat annuatim. Usuræ tamen usurarum amplius non sunt, si usuræ solutæ denuo mutuo dentur; quia tunc constituunt novum capitale. Brunn. *ad L. fin. C. h. t. Cothman, Vol. 4. conf. 38. n. 20.* Lauterb. *in ff. h. t. §. 28.* & sic cit. *L. fin. de usuris* debitis & debendis, non verò de solutis loquitur. Gl. *ibid. v. ponere*, similiter, si persona debentis usuras mutetur, v. g. si tutor exigat usuras pupillares, eâque in suum usum convertat, tunc harum usurarum usuras præstare tenetur, quia in ejus persona non habent amplius locum usuræ, sed sortem constituunt. Lauterb. *l. c. juxta L. 7. §. 12. L. 58. §. fin. ff. adm. int.*

Quæst. 339. Usuræ propriè tales, seu lucratoris, an & quo jure prohibeantur?

1. **R**esp. Primò in genere: Has usuras, sive expressas, sive tacitas, illicitas & prohibitas esse, communis & catholica est sententia. D. Thom. 2. 2. q. 78. a. 1. & ita quidem, ut id pertinaciter negare nemo possit sine hæresi post Concilium Viennense relatum in *Clem. unic. §. fin. h. t.* ita Sylv. *v. hæresis. 1. n. 7.* Fatim. *pr. crim. q. 178. n. 85.* Wiestn. *h. t. n. 7.* Arg. *cit. Clement. ubi: Si quis in illum errorem incidit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuram non esse peccatum, decernimus, illum ut hæreticum puniendum, locorum quoque Ordinarius & Inquisitoribus hæreticæ pravitatis districtius injungentes, ut contra eos, quos de istiusmodi errore diffamatos invenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi procedere non omittant.* Quare usuras esse illicitas, esse de fide ex communi, absolutè pronuntiat de Lugo *Tom. 2. de just. d. 25. s. 2. num. 8.* & cum eo Pirh. *h. t. n. 6. vers. idem colligitur.* licet aliqui dicant oppositum, nempe non esse hæresim, sed temerarium, periculosum, erroneum, vel errori proximum.

2. Resp. Secundò in specie: Esse eas prohibitas Jure ecclesiastico, liquet passim ex SS. Canonibus. *Can. quoniam. dist. 37. can. Apost. 43.* Conc. Nicæn. *c. 18.* & ex decretis Constitutionibus & Rescriptis Pontificiis, tam quinti, quàm sexti Decretalium. *h. t. uti & ex cit. Clem. unic. §. fin. eod.* verùm Canones illos prohibitivos usurarum non esse omnino generales, sed restringendos ad usuras immoderatas, mordentes & nocivas rectè docent Tusch. *pract. concl. 336. n. 25.* Lit. V. Piguera. *pr. crim. q. 30. n. 7.* Hagen. *tr. de usur. c. 6. num. 31.* Hahn. *ad Wesemb. h. t.* quos citat & sequitur Lau-

terb. *ad ff. h. t. §. 12.* cum communi. Sumiturque hujus prohibitionis sic restrictæ fundamentum ex sacra Scriptura, adeoque ex ipso jure divino positivo, estque recepta apud omnes gentes, cum mundus absque usuris omnibus, adeoque & non mordentibus non regatur. Hering *de fid. SS. c. 30. n. 43.* Mevius *discuss. Levamin. in op. debitor. c. 4. f. 6. n. 15.* Cothman. *Vol. 3. resp. 52. n. 43.* Sünrque tales usuræ etiam Constitutionibus Imperii permittuntur, & per *Recess. Imp. de Anno 1500. 1530. 1548.* & 1577. & quincunces moderantur.

3. Resp. Tertio: Esse usuras (intellige mordentes) jure divino positivo prohibitas, aperte constat ex S. Scriptura, juxta quod dicitur, *c. quia in omnibus.* & *c. seq. h. t.* crimen usuratum utriusque testamenti pagina condemnari & reprobari, ut dum dicitur *Dexter. c. 23. Non saneraberis fratri tuo ad usuram. Levitici c. 25. Ne accipias usuras ab eo, neque plus quàm dedisti.* & infra: *pecuniam tuam non dabis ad usuram. Psal. 14. Quis habitabit in monte sancto Domini? qui pecuniam suam non dedit ad usuram. Psal. 54. Vide iniquitatem & contraditionem in civitate &c. non defecit à plateis usura & dolus. Ezech. c. 18. Qui ad usuram non accommodaverit, & amplius non acceperit, hic justus est, vitâ vivet, ait Dominus.* & infra: *Si genueris filium ad usuram dantem, nunquid vivet?* Lucæ 6. ubi Christus ait: *Mutuum date nihil inde sperantes, nempe ultra sortem.* Quæ verba Pauli III. in *c. 10. h. t.* affert ad probandum, usuram esse jure divino prohibitam. Quorum verborum prima: *mutuum date;* est tantum consilium continere videantur, posteriora tamen: *nihil inde sperantes;* continent præceptum, ut, postquam mutuum datum, nihil amplius exigatur, quàm quod mutuum est, prout explicat D. Thom. 2. 2. q. 78. a. 1. ad 4. Arg. illius, quod dicitur *Psal. 75. Vivere & reddite Domino Deo vestro.* Sed neque in contrarium facit, quòd Lucæ 19. à patrefamilias reprehendatur servus, quòd pecuniam sibi datam non dederit nummulariis, additâ ratione: *Et ego veniens cum usura exegissem eam;* quia, ut D. Thom. *l. c.* usura ibi accipitur parabolicè & metaphoricè pro augmento, & super excrefcentia bonorum spirituum, seu bona applicatione talentorum à Deo nobis concessorum.

4. Resp. Quarto: Usuras has prohibitas quod esse & illicitas jure naturæ, seu divino naturali, communiter docent Theologi & Jurisperiti, probantque ex eo, quòd Concilia & SS. Pontifices passim eas illicitas esse probent ex veteri testamento, quæ probatio esset nulla, si non essent illicitæ jure naturali; quia nulla præcepta cæremonialia & judicialia legis veteris post mortem Christi amplius obligant, sed moralia tantum, adeoque necesse est obligare ea naturaliter, ac proinde Pontificem in usuris dispensare non posse; ita Mol. *l. c. tr. 2. d. 104. n. 14.* & cum eo Pirh. *l. c. Reiffenst. h. t. n. 16.* & alii. Probatur quoque directè, quia est contra justitiam, cujus obligatio est juris naturæ; vel enim exigitur lucrum pro ipsa sorte, vel pro usu sortis, seu mutui dati, sed neutrum fieri potest absque injustitia; non primum, cum justitia commutativa exigat æqualitatem in contractibus, sive ut tantum restituatur, quantum acceptum cum onere restituendi, & non plus. Non secundum, quia usus, commodum & lucrum omne rei mutuo acceptæ spectat ad mutuatarium, sicut ipsum dominium rei spectat ad mutuatarium, tanquam de re sua perceptum, iniquum autem est capere lucrum ex re, quæ jam

jam in dominium alterius transit, seu facta est res aliena; ita cum Scoto in *quartum, dist. 15. q. unic. §. de secundo articulo*. Reiffenst. n. 17. Sicut iniquum est, pro equo justo pretio vendito exigere quid pro jure utendi, cum, quando taxatur pretium justum rei alicujus, hoc ipso aestimetur res tota cum jure utendi. Pith. n. 7. ubi etiam, quod ob onus numerandi pecuniam aliquid exigi nequeat à mutuante; quia hoc onus secum fert ipsa substantia mutationis, quod, si tamen labor numerandi foret notabilis, pretium accipi posset, non vi mutui, sed tanquam merces laboris, seu operæ mutuatario locatæ; ut Nav. in *man. c. 17. num. 209. Laym. cit. c. 16. n. 7. Pith. cit. n. 7.*

5. Sed neque his opponas primò: Quod Deus olim *Deuter. 23.* concessit Judæis exigere usuras ab alienis, seu non Judæis, ergo hæc non sunt intrinsecè malæ, seu jure naturali prohibita, utpote in quo Deus non poterat dispensare; nam per hoc concessum non fuit exercere usuras erga alienigenas tanquam licitum, sed tanquam minus malum ad vitandum majus malum, ne scilicet aliàs, utpote multam avaritiæ dediti eas à suis fratribus, seu contubernalibus extorquerent; ita D. Thom. l. c. vel ut alii. Deus Judæis reddidit licitum, exigere usuras ab alienigenis, tanquam hostibus suis, auferendo ab iis earum dominium, & transferendo illud in Judæos; quemadmodum concessit olim Judæis, tanquam universorum Dominus, potestatem justè ac licitè spoliandi Ægyptios hostes suos vasis aureis & argenteis, vestibusque pretiosis accommodatis, ita, ut nihil acciperet ab illis, tanquam lucrum ex mutuo, sed occasione præteriti mutui exigendo, quod jam erat eorum, ex concessione divina, evitabant usuras. Mol. *cit. d. 304. n. 12.* alique citati ab eo.

6. Neque secundò: Leges civiles permittentes & approbantes usuras, utpote à sapientissimis Jurisconsultis Romanis conceptas, & ab Imperatoribus Christianis latas & promulgatas, non posse dici continere iniquitatem contra jus naturale; nam licet ex eo, quod jus civile permetteret usuras, non puniendo illas ad evitanda majora mala, ut volunt nonnulli DD. non sequeretur, illas non continere iniquitatem contra jus naturale, ut constare videtur à simili consuetudine quorundam locorum, vi cujus non puniuntur meretrices, etsi jure naturæ illicitæ, ad evitanda majora mala, v. g. adulteria, Sodomiæ &c. Attamen eo ipso non permittit, multoque minus eas approbat tanquam licitas, quin & positivè prohibet usuras usurarum. *L. placuerit. ff. h. t. & L. fin. c. eodem.* Verum quidquid sit de hoc, hujusmodi leges civiles omnes tam permittentes, quam approbantes usuras contra jus naturale correctas esse, & abrogatas per jus canonicum, tanquam antecedenter & in se malas, constat ex *cit. Clem. unic. h. t.* cui Principes & Magistratus Christianos, ceterosque etiam Laicos obedire oportet. Covar. *L. 3. resol. c. 2. n. 6. Azor. p. 3. L. 5. c. 2. q. 3. Mol. cit. d. 304. n. 17.*

7. Neque tertio: Quod volenti & consentienti (qualis in præterito est mutuatarius) non fiat injuria aut dolus, juxta *L. in donationis. c. de transact.* nam volenti & consentienti non simpliciter & cum plena libertate, sed coactè & invitè, seu mixto involuntario (qualiter necessitate compulsus mutuatarius usuras pro mutuo, quo eget, solvit) adhuc fit injuria. Mol. l. c. n. 11. Tholosan. *de usur. L. 2. c. 3. n. 8. Pith. h. t. n. 11.* Adde, quod quò ad illicitatem non tam consideretur voluntas sol-

ventis usuras, quam transgressio legis divinæ & naturalis, quæ prohibet præter acceptum mutuo exigere & solvi etiam sponte solventi. Unde acceptio & datio hæc nulla est. *L. non dubium. c. de LL. & datæ usuræ condici & repeti possunt, non obstante consensu mutuatarii, sicut non obstat consensus mulieris, aut etiam mariti, quominus ab uxore committatur adulterium, & violetur lex divina & naturalis de non committendo illud.*

8. Neque quartò: Quod pro usu vasorum aureorum & argenteorum liceat accipere aliquid, adeoque etiam pro usu nummorum argenteorum, utpote ejusdem quò ad substantiam cum nummis, seu pecunia qualitatis; nam in hoc est disparitas, quod vasa illa mutuo data ad usum, post usum maneat sine consumptione, secus ac pecunia, unde neque dominium eorum transeat ad improprie mutuatarium; pecunia verò mutuo data usu consumatur, adeoque ejus dominium transferatur in mutuatarium, ita tamen, ut, si illius dominium non transiret ad mutuatarium, & sine consumptione daretur mutuo, pro usu liceret aliquid exigere & accipi. Pith. n. 12.

9. Neque quintò: Quod pecunia & opera hominis quò ad effectum parificentur. *L. societates. §. 1. ff. pro socio.* adeoque, quod de uno in jure statuitur, etiam in altero statutum censetur, & consequenter sicut quis pro opera sua alteri impensa exigere & participare potest lucrum, ita etiam pro pecunia sua alteri data mutuo; nam in hoc est disparitas, quod opera hominis possit fructum & lucrum proferre, pecunia verò, utpote ex se sterilis ad fructificandum, sine opera hominis apta ad hoc non sit. Pith. *h. t. n. 8.*

Quest. 340. An & qualiter usuræ lucratoris jure civili sint prohibita?

1. Resp. Primò: Usuras usurarum lucrativas nondum solutas jure quoque civili prohibitas, ita, ut per nullam etiam specialem stipulationem, aut credendi modum validè & licitè exigendo ex illis novum capitale constitui, & exinde exigi nova usura possit, sed quin & soluta conditione indebiti repeti possit, contra Mevium p. 4. *decis. 213.* tradunt Brunnem. in *L. fin. c. h. t. n. 2.* Rodericus *de redd. ann. L. 3. c. 7. n. 27.* juxta claros textus *L. si non sortem. ff. de condict. indeb. ubi: Usuræ usurarum nec in stipulationem deduci, nec exigi possunt, & solvæ repetuntur, quemadmodum futurarum usurarum usuræ, & L. improbum. c. ex quib. caus. infam. irroget.* ubi: improbum scænis exercentibus, & usuras usurarum illicitè exigentibus infamiae macula irroganda est, & *L. nullo modo. c. h. t.*

2. Resp. Secundò: De usurarum lucratoriarum permissione & prohibitione facta per jus civile variè loquuntur AA. imprimis enim Gl. in *Auth. ad hec. c. de usur. v. cadat.* asserit, quod, licet de jure civili antiquo usuræ fuerint toleratæ & permittæ, jure tamen novo non solum in aliquibus, sed ex toto tollantur. Alii volunt, jure civili esse quidem usuras permittas, in quantum per illud non puniuntur ad evitanda majora mala, non tamen hoc jure esse approbatas tanquam licitas, prout *quest. præced. n. 6.* dicebamus, contra quam opinionem tamen facit, quod jure civili concedatur actio ad exigendas usuras, modò per stipulationem earum promissio facta probetur, ut habetur *L. 1. c. h. t. & alibi;* unde dici non poterit, eas solum tolerari. Alii velle videntur, quod à jure civili solum permit-

permittantur usuræ compensativæ, hoc est, moderatæ ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, alteriusve justî tituli, sed de hoc expressè paulò post. Verùm quidquid de hoc, quòd spectando sensum genuinum diversarum legum usuræ lucrativæ non solùm videantur toleratæ, sed etiam positivè permittæ, & quasi approbatæ, eo ipso tamen non sint licitæ pro ullo foro vigore juris civilis, utpote quòd correctum sit per jus canonicum, quòd ad hoc, tanquam sententiam communissimam & certam, astruit Reiffenst. *h. t. n. 43.*

Quæst. 341. An non saltem usuræ licitè exigî & accipi possint ob favorem causæ piæ, saltem dispensativè?

R Esp. Non potest, nequidem sub prætextu redimendi captivos, vel alendi pauperes, similive causæ piæ exerceri usura, aut ad hoc concedi potestas, non secus, ac pro salvanda etiam vita alterius non licet mentiri, cum non faciendâ mala, ut eveniant bona, prout sumitur *ex c. super eo. h. t.* unde jam etiam, cum illicitum sit exercere usuras, peccabunt illi, qui dant causam, exercendi illas sub prætextu operis boni, quamvis licitum sit, petere mutuum, & accipere sub usuris ab eo, qui jam determinatus est, non mutare, nisi sub usuris, modò sit justa causa petendi, nimirum necessitas vel utilitas petentis mutuum, vel ut alteri egentî succurrat; quia id non esset cooperari peccato; ita cum *D. Thom. 2. 2. q. 78. a. 4. & 6. Abb. in c. c. super eo. num. 4. Azor. p. 3. l. 5. c. 17. q. 12. Pirh. h. t. n. 15.*

Quæst. 342. Num legislator aliquis supremus civilis per legem universalem novam, vel alius Princeps per statutum locale in suo territorio possit usuras reddere licitas?

R Esp. Tametsi à potestate sæculari lex condi possit, & condita valeat, quâ statuatur pro vitando graviore malo certus modus, & moderatio usuris, v. g. ne usurarii nimium à debitoribus extorqueant, ut factum à Rudolpho II. Imperatore: Anno 1600, dum permittit quinque tantum pro centum datis mutuo annuatim dari, ut habet communis, nequit tamen ab ullo legislatore humano, sive sæculari, sive ecclesiastico, etiam Papa, ferri lex communis, aut etiam fieri statutum locale, quo usuræ reddantur licitæ, idèoque nec præcipere potest, ut fiant usuræ, ut Tholosan. *L. 2. de usuris. c. 8. n. 1. & 2.* quia id est cooperari usuris, quamvis permittere possit, ut à Judæis, aliisque infidelibus, aut etiam fidelibus impunè exercentur ad cavenda majora mala & scandala, quæ oriri possunt, si hic & nunc Princeps, seu potestas publica eas exerceri impedire conaretur; quin imò præcipere etiam posse videretur, ut non puniantur illas exercentes; quia nec illud est directè consentire peccato, aut illud approbare; non tamen cogere poterit, ut conventæ solvantur, aut sub obligatione seu pacto solvendi sibi magna tributa dare positivè licentiam Judæis exercendi usuras, quo fit, ut ii usuras augere cogantur, & pauperes magis exhauriantur, ut cum Lessio *L. 2. c. 20. n. 179. Pirh. h. t. num. 17.*

2. Neque his obstat primò: Quòd ex causa justâ, qualis est bonum commune, seu favor publicus, liceat Principibus per legem aliquam communem subditis auferre jus & dominium, transferen-

do illud in alium, ut patet in lege præscriptionis, quæ etiam locum habet in foro conscientiæ, & recepta est à jure canonico; nam in hoc est disparitas, quòd præscriptio translativa domini ab uno in alium tendat ad bonum commune, nimirum ad conservandam pacem communem, & tranquillitatem Reipublicæ, præscindendo infinitas lites, quæ aliàs suboriri possent. Ad hæc leges illæ de præscriptione æqualiter respiciunt magnos & parvos, divites & pauperes, omnèsque, qui tempore per leges præscriptio neglexerunt bona sua repetere, leges autem usurariæ non tendunt in bonum commune, sed potius in grave damnum Reipublicæ, dum vi illarum præcipuè respicientium & gravantium egentes, qui magno numero existunt in communitatibus, eorum fortunæ absorbentur, redactis illis sensim ad summam egestatem, adèoque tales usurariæ leges inique sunt.

3. Neque secundò obstat argumentum ductum ab actu ad potentiam, dum de facto permittitur, & sic redditæ licitæ usuræ saltem moderatæ, nimirum quinque pro centum per novissimas Constitutiones & Recessus Imperii, scilicet in Comitibus Augustanis Anno 1500, sub Maximil. in aliis Comitibus Augusti. Anno 1530, sub Carolo V. & ibidem sub eodem Anno 1548, in Comitibus Spirensibus Anno 1570, sub Maximil. II. nam harum Constitutionum & Recessuum æquitas & justitia præcipuè fundatur in moderatione usurarum, quæ aliàs per avaritiam hominum excessivè exigebantur, & partim in præsumptione tanti lucri cessantis, vel damni emergentis, vel alterius justî tituli, prout clarissimè patet ex textu Recessus Spirensis sub Rudolpho II. cujus præsumptionis intuitu hæc Constitutiones, quinque pro centum non tantum permittuntur, sed etiam, ut solvantur, si in pactum deducta sunt, conceditur actio; quæ præsumptio justî tituli in conscientia non juvat dictam usuram quinque pro centum, si justus titulus præsumptus in veritate non subsistat, *Arg. c. super hoc, de renuntiati. & L. Imperator. ff. de prob.* atque ita usura talis redditur licita, non vi harum Constitutionum, sed vi justî tituli, in quo fundantur.

Quæst. 343. An & qualiter vi consuetudinis usuræ propriè tales reddantur licitæ?

R Esp. Vigore nullius consuetudinis redduntur validæ aut licitæ usuræ propriè tales, seu merè lucrativæ; cum hæc usuræ sint intrinsecè malæ, jurique divino ac naturali contrariæ; ut Tanner. *Tom. 3. s. 7. du. 3. num. 79. Haunold. de j. & j. Tom. 3. tr. 9. c. 3. controvers. 10. §. 8.* idèoque consuetudo exercendi eas est irrationabilis abusus, & mera corruptela, juxta *c. fin. de consuetud. & unanimes DD.* Nihilominus praxim illam Germaniæ, & totius Imperii Romani consuetudinem pro sorte capitali centum florenorum indistinè paciscendi & exigendi annuatim quinque, (quod interesse vocant) absque eo, quòd creditor alleget lucrum cessans, damnum emergens, aut periculum fortis principalis amittendæ, vel titulum ullum alium, pro foro externo, non tantum licitam esse, sed etiam dari actionem contra debitorem morantem vel nolentem solvere illos quinque; quin & Judicem mandare posse, ut solvantur, communem & certam per Germaniam haberi sententiam, ait Reiffenst. *h. t. n. 57.* ex ea ratione, quòd ibi pro foro externo præsumatur saltem, adesse unus ex præfatis titulis; pro foro verò interno seu conscientiæ, sicut alibi,

alibi, ita etiam in Germania & Imperio Romano esse id verè usurarium, illicitum, & graviter peccaminosum, si nullis ex præfatis tribus titulis interveniret, prout nullus intervenit, dum pecunia hujusmodi mutuo data aliàs sine negotiatione & lucro maneret in cista creditoris otiosa, teneri à plebisque DD. teste Eogels *h. t. n. 10.* contra Tanner, & Haunold. *ll. cit.* asserit idem Reiffenst. *n. 58.* cui, si opponas, ex hac doctrina sequi, innumeros in Germania & Imperio viros etiam præclaros, doctos, Deum timentes, tam ecclesiasticos quam sæculares versari in continuo statu peccati mortalis, utpote qui sine allegatione & reflexione ullius lucri cessantis, imò nullo existente hujusmodi titulo, & per sufficientem hypothecam, pignus, fidejussionem plenè securati de sorte passim & liberè absque omni scrupulo quinque vel centum mutuo datorum exigunt & accipiunt, ad id, inquam, responderi posse inquit, quòd præterquam multi ex iis, præsertim doctores, justum titulum lucri cessantis, damni emergentis, periculi fortis habeant, habere possint intentionem emendi censum ex utraque parte redimibilem, hoc est, jus percipiendi annuatim quinque ex rebus alterius pro pretio centum florenorum, vel celebrandi tacitum vel expretum contractum Societatis, quà ratione in effectu idem habent, ac si mutuo centum pro quinque annuè darent, ac denique, quòd plures ex rudioribus absque justo titulo laborem ignorantia invincibilis, sintque in bona fide, ac ita non versentur in statu peccati mortalis, in quo ceteroquin versarentur juxta plerosque DD. si neque justum titulum, neque ignorantiam invincibilem, aut bonam fidem habeant; verùm num hac ratione difficultati satisfaciatur Reiffenst. lectori examinandum relinquo.

Quæst. 344. Num usura compensatoria sit licita, sive an & qualiter mutuans ultra sortem, seu rem mutuo datam exigere & recipere quid possit, imprimis ratione lucri cessantis, & damni emergentis?

I. Resp. Primò in genere: Usuram compensatoriam, sive lucri cessantis, sive damni emergentis, (quorum utrumque venit nomine *interesse*. Arg. *L. si commissa. ff. rem ratam haberi.* dum ibi dicitur: quod in tantum competit, quantum meà interfuit, id est, quantum mihi abest, quantumque lucrari potui) esse licitam, habet communiter fere recepta sententia contra Innocent. & paucos alios, cujus ratio patebit ex mox subjicientis. Hinc

2. Resp. Secundò: Imprimis ratione lucri cessantis licet ultra sortem reddendam exigere & accipere aliquid, dum quis vi, metu, dolo, vel etiam præcepto Superioris, v. g. Principis ob bonum publicum coactus, dando mutuum aruitit occasionem lucrandi suà pecunià, quà volebat & poterat vel censum, vel domum, aut agrum fructiferum emere, vel negotiatione licitè aliquid lucrari, & quidem etiam si illa privatio lucri refarcienda non fuerit in pactum deducta, quia mutuans in hoc casu injustè patitur damnum, ad quod refarciendum tenetur, qui illud intulit, nimirum mutuarius, iniquè cogens ad mutuandum, non secus, ac si furando pecuniàm, quam mercator quis ad negotiandum paratam habebat, non tantum tenetur restituere pecuniàm ablatam, sed & lucrum, quo furando pecuniàm privavit mutuante; & ita do-

cent Mol. *rr. 2. de just. d. 315. n. 1.* Less. *L. 2. de just. c. 20. num. 79.* Logo *de just. d. 25. f. 6.* quos citat & sequitur Pirh. *h. t. n. 36.* Pari modo licitum est ratione lucri cessantis, quanti id prudentis arbitrio aestimabitur exigere, dum mutuans ab initio sponte sine coactione cum mutuuario desuper pactus est, Logo *l. c. n. 87.* Less. *n. 80.* & *81.* Mol. *num. 11.* Azor. *L. 5. de usura. c. 5. in princ.* Navar. *in man. c. 17. n. 211.* Covar. *L. 3. var. c. 4. n. 5.* Pirh. *n. 38.* cum sententia pariter in praxi & usu recepta. Siquidem lucrum, quod superadditur sorti ob lucrum cessans ratione pecuniæ mutuo datæ, exigitur in casu coactionis, non ratione injuriæ illatæ mutuanti ad mutuandum coacto, sed quia in & per se aestimabile est pretio, & compensativum lucri cessantis, quale quia est, sive mutuum, ob quod datur, coactè sive sponte datum, sicut illud est licitum, ut dictum, ita & hoc ex mutuo sponte factò erit licitum. Neque his obstat, quòd mutuum debeat dari gratis, adeoque, quando quis non tenetur mutuare, non poterit quidquam accipere pro mutuato; nam in hoc sensu mutuum debet gratis dari, quòd pro ipso mutuo secundum se spectato, nihil ultra sortem exigere possit, non autem, quòd pro spe lucri, quà quis se privat in gratiam mutuarii, nihil possit accipere. Less. *l. c. n. 82.* Pirh. *h. t. n. 38. in fine.*

3. Resp. Tertiò: Licitum quoque est, exigere quid supra sortem ratione interesse, damni emergentis mutuanti ob datum mutuo, ut cum communi tradunt D. Thom. *2. 2. q. 78. a. 2. ad 1.* Mol. *de just. rr. 2. d. 314. n. 7. & 8.* Pirh. *n. 32.* Reiffenst. *h. t. n. 67.* & alii passim; est enim & illud damnum pretio aestimabile, neque est æquitati consentaneum, ut quis ob beneficium mutui, quod præstat alteri privando se ad tempus pecunià suà, reportet damnum, unde poterit se indemnem servare mutuans, ad refarciendum tale damnum, exigendo & accipiendo aliquid ultra sortem à beneficiario seu mutuuario, Azor. *p. 3. L. 5. de usur. c. 4. in pr.* Est autem hoc damnum duplex, intrinsecum, quod quis patitur in ipsa re mutuo data, ut, si quis mutuet frumentum tempore veris, quando id plus valet, restituendum in autumno, quando minus valet: vel extrinsecum, seu aliunde ortum, dum quis v. g. pecuniàm paratam ad fulciendum suam domum, quæ ruinam patitur, dat alteri mutuum, unde postea ob pecuniæ, quæ restaurari debuerat, defectum corrui. Ad quod utriusque generis damnum refarciendum exigere quid potest ultra sortem. Proceduntque hæc ipsa de refarciendo damno emergente, dum mutuans fuit ad mutuandum coactus, etiam si nihil de hoc conventum in contractu mutui. Logo *l. c. d. 25. f. 6. n. 74.* juxta *L. cum quidam. §. 1. ff. h. t.* Idem est, de potestate exigendi, & obligatione solvendi supra sortem, dum damnum ortum ex mora mutuarii, dum is tempore præfixo non reddidit mutuum, dum poterat, idque etiam si id in pactum non fuerit deductum, aut etiam is tempore solutioni mutui præfixo de solvendo non fuerit à mutuantem interpellatus; cum ipsa dies interpellat pro homine, nempe creditore, ad solvendum. Less. *l. c. n. 69.* Pirh. *n. 33.* nisi ramen mutuarius sine sua culpa pro eo tempore redditus fuerit impotens ad solvendum ob infortunium; quia v. g. incendio omnia illius perierint. Less. *n. 70.* quamvis autem mutuarias ex contractu mutui tacitè obligatus sit ad refarciendum damnum, quod obvenit mutuanti ex mutuarii mora solvendi tempore debito, non tenebitur

tamen

tamen is illud refarcire, si obveniat ante tempus præfixum solutioni; quia is non fuit in mora, nisi hoc ipsum ab initio deductum in pactum. Mol. *cu. d. 314. n. 11. & 12.* Pith. *num. 34.* uti etiam præcindendo à damno emergente ratione moræ mutuarius ad nihil solvendum tenetur, dum neque damnum, neque periculum damni fuerit in pactum deductum. Less. *l. c. n. 77.* Pith. *n. 35.* De cætero, ut quid licitè exigatur, accipiat, detur ratione tam lucri cessantis, quam damni emergentis, requiruntur sequentia; primò: ut mutuum revera sit causa lucri cessantis, & damni emergentis, ita ut, si mutuum non daretur, lucrum perciperetur, & damnum vitaretur. Unde, si quis adhuc haberet alias pecunias pro lucro acquirendo, aut damno avertendo sufficientes, & aliò non destinatas ex præfatis titulis ob mutuum datum, nihil potest accipere. Azor. *cit. c. 4. post princ.* Less. *l. c. n. 73.* Pith. *num. 34.* Reiffenst. *n. 69.* Secundò: ut ratione lucri cessantis, & damni emergentis, non plus exigat, quam quanti arbitrio viri boni & prudentis, spectantisque omnibus circumstantiis æstimaretur lucrum aut damnum, ne aliàs committatur injustitia, etsi non usura propriè dicta, unde cum pluris valeat & æstimetur, quod certum est & præsens, quam quod incertum & absens est, ratione lucri in re, vel certò futuri, plus quam ratione lucri in spe remota & incerta cessante exigi potest à mutuate. Idem est de damno, quod certò imminet, vel probabiliter tantum timetur, compensando, plus vel minus exigi potest fortè superaddendum. Item attendendum ad expensas, quibus obtineri debuisset lucrum à mutuate, ita ferè Pith. *h. r. n. 40.* cum quo etiam *n. 41.* circa hæc notandum, dupliciter lucrum cessans in pactum deduci posse, nimirum vel indeterminate, ut mutuarius tantum solvere teneatur, quantum postea deprehenditur, lucrum tantum futurum fuisse, si pecunia non fuisset mutuata, deductis tamen expensis; vel determinate, & non juxta futurum eventum, ut si promittatur à mutuatario aliquid certum pro spe lucri, quæ se mutuatando privat mutuans, sive postea deprehendatur, lucrum fuisse majus vel minus, vel etiam nullum; quia mutuans, dum mutuaret, vendidit spem illam, quæ ipsa erat pretio æstimabilis; ita Mol. *l. c. n. 8.* Less. *l. c. n. 97.* Tertio requiritur, ut interesse lucri cessantis non anticipatè, seu statim tempore accepti mutui solvatur à mutuatario mutuantem, sed postea, quando mutuum erit solvendum. Mol. *l. c. n. ult.* Azor. *l. c. c. 5. q. 3.* Less. *l. c. n. 99.* Lugo *cit. f. 6. n. 99.* Pith. *n. 42.* Reiffenst. *h. r. n. 701.* ex illa ratione, quòd, si Titius mutuet Cajo mille florenos, cum pacto, ut solvat sibi ratione interesse, seu ratione lucri cessantis aut damni emergentis centum, & illos centum mox detrahat numerando Cajo 900. committatur; quia ex centum illis florenis non potest illi lucrum cessare, vel damnum emergere, ac proinde ex hoc prætextu exigens interesse pro mille, manifestam committit injustitiam & usuram, saltem palliatam; cum perinde sit, ac mutuate 900. ut postea resituantur mille, quod apertè iniquum est, dum Titio hac ratione non ceter lucrum, nisi ex 900. Secus tamen est, dum Titius mutuat Cajo mille, & is vicissim statim ratione lucri cessantis, ut conventum, solvat, seu det rem aliquam infrugiferam, valentem tamen centum florenis, quia id licitum est, eò quòd, cum ex ea restatim tradita mutuantem nihil lucratur, lucrum ex mutuo cessans sit minus. Ita Pith.

Quest. 345. An ratione periculi, cui mutuum exponitur, liceat quid ultra sortem exigere?

1. Resp. Primò: Mutuus propter periculum, cui verè substat res mutuata, v. g. dum res per mare, in quo communiter sunt pericula, & quod mutuans ex pacto in se suscepit, licitè ultra sortem aliquid exigere potest à mutuatario, ita ex communi tam Theologorum, quam Canonistarum. D. Thom. *opusc. 73. de usura. q. 35.* Sylv. *v. usura. q. 35.* Azor. *p. 3. l. 5. c. 6. q. 1.* Lugo *l. c. d. 25. n. 77.* Pith. *h. r. n. 44.* nam imprimis ipse actus mutui, utpote vi cuius mutuans nihil supra sortem exigit, cum dominium rei mutuatae statim ac tradita, transeat in mutuatarium, qui ideo obligatus ad reddendam totam sortem, etiam si res mutuata pereat; perit enim illa domino suo, nihil usurarii aut illiciti in se continet; neque etiam alter contractus superadditus, nempe æssurationis, in quo mutuarius timens, ne in itinere periculo, v. g. oblesso à larronibus vel hostibus, pecunia, resve alia mutuo data interceptiatur, pacificetur cum mutuate, ut se de ea æssuret, toto illo tempore, pro qua æssuratione vicissim promittit, se ipsi justum pretium ultra sortem solvatur, in se licitus est, cum periculum hoc rei jam aliena, quod in se suscipit mutuans, non minus sit pretio æstimabile, quam si tertius quis, cum quo mutuans non celebravit contractum mutui, æssurationem istiusmodi promississet.

2. Resp. Secundò: Etiam in casu, quo periculum mutui provenit ex parte mutuatarii, eò, quòd meritò timeatur, ne is fortè vergat ad inopiam, & postea deficiat facultas restituendi mutuum, vel quia is est fraudulenter, aut mala fidei, idcirco probabile est, mutuum non sine magnis expensis & gravibus molestiis ab eo recipi posse, in eo, inquam, casu probabilius est, posse quoque ob hoc periculum sortis amittendæ exigi aliquid ultra sortem per pactum æssurationis sine usura, modò non exigatur tanquam conditio, sine qua mutuator non vult mutuate, sed mutuarius sponte, etsi, ad invitationem mutuantis, tale pactum ineat. Mol. *de 7. & 7. r. 2. d. 318. n. 4.* Sylv. *l. c. 1. q. 35.* Less. *l. c. n. 111.* Pith. *h. r. n. 35.* & alii contra Nav. & Toler. præter alias probationes, quas refert, ad probandum tamen intentum non omnino efficaces, dicit Pith. *l. c.* efficacior videtur ratio data pro *Respons. ad quest. præcedentem*, nimirum quod res suas in gratiam alterius exponere periculo, sit quid pretio æstimabile, & nemo gratis teneatur tale periculum subire. Ad *C. verò naviganti. h. r.* quod dictis directè adverteri videtur, dum ibidem dicitur: *Naviganti vel eunti ad mundinas certam mutuans pecunia quantitatem pro eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem usurarius est censendus*: inter alias responsiones, quas à se relatas satis bene diluit Pith. *n. 47.* communiores & probabiliores videntur, quas ipse subjungit *num. 48.* eumque secutus Reiffenst. *h. r. num. 75.* nimirum, quod *cit. c.* Pontifex loquatur de mutuate, qui per tale pactum æssurationis intendit mutuatarium cogere ad dandum supra sortem utendo illo prætextu, quòd id exigat ob susceptum in se periculum sortis, aliàs non mutuatarius, quod usurarium censendum, seu præsumendum in foro externo, seu publico Ecclesiæ (quæ de internis non judicat) declarat Pontifex præsumptione hac fundata in eo, quòd

quod frequentius contingit, dum ut plurimum creditores, seu mutuatores ultra in se recipiunt periculum rei mutuatae, ut aliquid accipiant ultra sortem, quod aliàs ex mutuo accipere non possunt, ac ita propter usurariam intentionem hanc, quam habere praesumuntur in foro externo usurarii, & statuitur, illos non audiendos, si dicant, se non recipere ut lucrum ratione mutui, sed solum ratione periculi sortis, nisi aliunde de contrario constet. Quamvis tale pactum mutuo adjectum intrinsecè, & ex natura rei, ac in foro animarum, & quod ad Deum non sit usurarium, atque ita tota quaestio, an pactum hoc sit usurarium, nec ne coram Deo, dependet ab intentione mutuantis, num is intendat recipere ultra sortem ex mutuo, an revera ratione periculi; ita Lugo cit. d. 25. §. 6. num. 78. Fagn. in c. ult. h. t. n. 21. & 22. Pirh. n. 48. Reiffenst. h. t. num. 76. & 77. De cetero, ut contractus ille assicuratio- nis sit licitus, etiam, dum revera ob periculum sortis intenditur, requiritur, ut periculum hoc expressè vel tacitè deducatur in pactum, sicut dictum de damno emergente, & lucro cessante, ita ut, si mutuan- sis nihil de pretio supra sortem dando ratione periculi in se suscepti pactus sit, et si postea revera damnum patiatur sine culpa mutuatarii, nullam compensationem ab eo exigere possit. Pirh. n. 49. cum cit. à le Laym. L. 3. rr. 4. c. 16. n. 10.

Quest. 346. An & que usura moratoria seu punitoria sit licita, seu num licitum sit adjectum dationi mutui pactum de certa pœna ultra sortem solvenda, si mutuatarius statuto tempore non solveret mutuum?

R Esp. Affirmativè: Sylv. v. usura. 1. q. 28. Nav. in man. c. 17. n. 215. Azor. p. 3. L. 5. de usura. c. 6. q. 5. Mol. de just. rr. 3. d. 317. Less. L. 2. c. 20. du. 15. n. 128. Pirh. h. t. n. 51. Castrop. rr. 32. d. 4. p. 16. n. 3. quia constitutio talis pœnæ nihil in se iniquitatis continet; cum non solvatur ex vimutui, sed ob moram solvendi mutuum, servitque ad debitam, firmiorémque contractus observantiam, vitandamque injustitiam, quam committit debitor retinendo pro eo tempore, quo quid debetur alteri, contra illius voluntatem, quæ proinde pœna justa est, etiam si ex mora mutuatarii non emergat damnum, aut cesset lucrum. Wiestn. h. t. n. 20. cum cit. AA. contra Scorum in 4. dist. 15. q. 2. & veteres quosdam. Porro licita est constitutio & exactio talis pœnæ, sive ea sit legalis, hoc est, constituta per legem aliquam publicam, vel statutum aut consuetudinem debitoribus omnibus & mutuatariis non solventibus debitum vel mutuum statuto tempore; sive sit judicialis, id est, hic & nunc particulari debitori, vel mutuatario moroso culpabiliter à Judice ad instantiam partis imposita per sententiam; cum nec talis constitutio & impositio contineat quicquam iniquitatis; sive denique sit conventionalis, id est, ex conventionione inter mutuamem & mutuatarium statuta, idque propter easdem rationes, ita præter citatos paulò antè AA. cum Gl. communiter recepta in c. conquestrus. de pœn. in 6. Abb. in c. suam. eod. in 6. Covar. p. 2. de sponsal. c. 6. §. 8. n. 5. Scotus l. c. q. 2. §. de secundo artic. Porro hæc pœna conventionalis solvi debet ante sententiam Judicis; quia debetur vi pacti inter partes inini ad distinctionem pœnæ legalis & judicialis, quæ non debentur ante sententiam Judicis; quia non vi pacti, sed ex præcepto legis, vel Judicis delictum punientis de-
R. P. Leur. Jur. Can. Lib. 7.

bentur. Azor. l. c. c. 6. Less. l. c. n. 135. pœnam tamen etiam conventionalem solvi non debere, antequam exigatur, probabile est, eò, quod loquendo generaliter moribus hominum non videatur esse consentaneum, pœnam debere solvi ante exactio- nem. Less. l. c. num. 136. Azor. l. c. q. 5. minus tamen probabile, quod voluntaliqui, pœnam conventionalem in foro conscientiarum non necessariò esse solvendam ante sententiam & condemnationem Judicis, eò, quod hæc videatur fuisse mens & intentio contrahentium. Pirh. num. 52. De cetero his non obstat, quod dicitur L. pœnam. ff. h. t. pœnam pro usuris stipulari nemo supra modum usurarum licitum potest; nam lex illa non loquitur de pœna conventionali moderata, sed immoderata excedente modum culpæ & taxæ, seu quantitatis, si quæ legibus aut moribus est definita; ut Barb. in c. suam de pœn. in 6. n. 4. Haunold. de 7. & 7. Tim. 3. rr. 9. n. 407. Reiffenst. h. t. n. 81. Wiestn. n. 20. Sic itaque, ut appositio pœnæ sit licita, requiritur primò: ut pœna sit moderata & proportionata culpæ, cum alioquin mutuatarius iniquè cogere- tur in pœnam consentire, & pœna excedens moderatio- nem, praesumatur appositæ in fraudem solius lucri ex mutuo capiendi gratiâ. Less. l. c. n. 134. Pirh. n. 52. Castrop. l. c. n. 8. Wiestn. n. 22. Arg. L. fin. c. de pactis. & c. significante de pignor. Secundò requiritur, ut debitor seu mutuatarius verè sit in culpa non solvendi præfixo termino: unde si pro illo tempore redditus est impotens solvendi citra suam culpam, exigi non potest ab eo illa pœna, utpote supponens culpam, secus si suâ culpâ impotentiam contraxit, dilapidando v. g. sua bona, dum prævidit securitatem illam impotentiam exinde; cum tunc non solvere voluit est in causa culpabili. Tertio: ut mora sit notabilis spectatâ qualitate negotii, & more provinciarum, ne aliàs pœna sit improporcionata culpæ. Less. n. 134. Pirh. n. 52. vers. notandum tertio: Quarto: ut solutioni non præfigatur terminus nimis brevis, intra quem eam solvi non posse scitur; cum tunc pœnæ appositæ lu- cerum & diem potius transire, ut pœnâ potiat, quàm solutionem mutui ad præfixum tempus in- tendere præsumatur. Mol. l. c. d. 317. n. 6. Lugo cit. d. 25. §. 6. §. 2. n. 111. Less. l. c. num. 131. Pirh. n. 52. Wiestn. n. 21. Quintò: ut non imponatur pœna in fraudem, seu ad palliandam usu- ram, dum nimirum ideo solum hanc pœnam consti- tuit & exigit, ut lucrum, quod directè ex mutuo exigere non poterat, capiat ex eo prætextu pœnæ, non curando, utrùm mutuum solvatur ante terminum, quin potius optando, ut solvatur post illum; cum tunc non ex culpa, quæ nulla esset in non sol- vendo, sed ex vi mutui censeretur lucrum exigere & expectari. Pirh. l. c. Denique requiritur ad exi- gendam licitè totam pœnam, ut tota summa sortis non fuerit soluta debito tempore, cum aliàs non nisi ad partem pœnæ correspondentem parti mutui non solutæ extendenda. Gl. in c. suam. de pœn. in 6. v. persolutis. Abb. ibid. n. 1. Mol. l. c. num. 9. Castrop. l. c. n. 10. Guttier. p. 3. de juram. c. 17. n. 6. quos citat & sequitur Wiestn. h. t. n. 23.

Quest. 347. Num usurarium sit adjectum mutuo pactum, ut res mutuata restituatur in eadem mensura & bonitate, etiam si pretium ejus creverit tempore restitutioni præfixo?

R Esp. Primò: Si tempore mutationis æquè dubium est, num res mutuanda tempore resti-

restitutionis plus valitura sit, an non, seu minus, licitè pacisci, & dein exigi potest, ut res in eadem quantitate, ejusdemque valoris, cujus erat tempore mutationis, restituatur; quia tunc æqualis conditio utriusque contrahentis mutantis & mutuatarii quò ad periculum, & quò ad lucrum; unde si mutans lucretur acuto valore seu pretio, id non provenit ex pacto exigendi in eo casu supra sortem vi mutui, sed per accidens, & casu fortuito, quia tempore solutionis auctus est valor rei mutuatae; ita Mol. *tr. 2. de just. d. 311. n. 1.* Azor. *p. 3. l. 5. de usur. c. 7. q. 5.* Less. *L. 2. c. 20. d. 17. n. 154.* Lugo *Tom. 2. de just. d. 25. f. 7. n. 112.* quos citat & sequitur Pirh. *h. t. n. 54.* cum communi.

2. Resp. Secundò: Si mutuans rem, v. g. vinum, servaturus erat in illud tempus, quo valor ejus excrevit, licitè, id mutuò dat, in eadem, qua datum est, mensura & bonitate restituendum cum incremento superaddendo forti, ratione lucri cessantis, quod habere potuisset, si vinum mutuò non dedisset, sed servasset usque ad tempus excrevissent pretii, modò tamen ex dicto incremento detrahantur sumptus, quos impendere mutuans debuisset in conservationem illius, usque ad tempus solutionis seu restitutionis vini mutuati, Mol. *l. c. n. 3.* Lugo *l. c. n. 133.* Pirh. *cit. n. 52.* item cum communi.

3. Resp. Tertio: Dum prævidetur certò, vel saltem probabiliter vinum minus valiturum tempore solutionis potest mutuans licitè, & sine usura pacisci, ut plures urnæ vini reddantur, quæ suppleant defectum pretii tunc futuri, seu quæ adæquent pretium existens tempore dati mutuò, sive mutuans fuisset venditurus illud, aut consumpturus, sive servaturus in tempus minuendi pretii, v. g. pro duabus urnis datis mutuò reddantur quatuor urnæ æquantes, & non superantes pretium duarum illarum urnarum, quia sic æquabitur pretium dati & recepti mutui, ut etiam æquiparatur, si mutuans pro quatuor urnis reciperet tantum duas, quæ tamen tantundem & non plus valerent ob accrescens pretium tempore solutionis, quanti valebant quatuor urnæ, atque ita mutuans non formaliter, sed solum materialiter minus reciperet, quam dedit, ita Less. *l. c. n. 146.* Lugo *l. c. n. 114.* Pirh. *n. 55.* Non verò licitum est pacisci, ut in eadem mensura reddatur mutuatum, si prævideatur tempore solutionis plus valiturum, quam tempore mutationis, quia sic plus ex mutuò acciperetur, quam datum fuisset, Lugo *l. c. f. 7. n. 118.* Less. *num. 152.* Pirh. *n. 57.* nisi tamen reservari potuisset ad tempus, quo ejus valor crevisset secundum dicta.

4. Resp. Quarto: Illicitum quoque & usurarium erit pactum, quo mutuans obligat mutuatarium ad reddendum mutuuum, non antè quam valor, seu pretium rei excreverit; cum hac ratione cogatur mutuatarius, ad solvendum lucrum ex mutuò, reddendo quidem rem mutuam in eadem mensura, sed aucto illius pretio, Lugo *l. c. num. 116.* Pirh. *n. 56.* Item usurarium erit, mutuate frumentum minus valens, quia semicorruptum, mutuatario ex necessitate, aliave causa id acceptante sub pacto reddendi novum. Pirh. *l. c.* Secus est, si mutuò detur verus frumentum, si illud tempore mutationis tanti valeat, quanti novum tempore solutionis, etiamsi id cedat in commodum mutantis, utpote qui facilius conservare potest quam novum. Sylv. *v. usura. 1. q. 17.* Nav. *cit. c. 27. num. 224.* Mol. *cit. d. 311. n. ult.* Lugo *l. c. f. 7. num. 117.*

5. Resp. Quintò: Si in contractu mutui nihil

conventum seu expressum de reddenda re in eadem mensura, vel potius de valore rei, & tempore contractus non prævidebatur augendum vel minuendum pretium, præsumitur intentionem contrahentium fuisse, ut juxta naturam & conditionem mutui res mutuata reddatur in eadem specie, mensura & bonitate, sive pretium accreverit, sive decreverit. Lugo *l. c. n. 122.* si verò tempore mutationis prævidebatur pretium postea augendum, vel minuendum, videtur intentio contrahentium fuisse, ut non redderet in eadem mensura, sed in majore vel minore, in eodem tamen valore. Lugo *n. 123.* ubi tamen iterum distinguit, ita, ut, si prævisum fuerit, pretium seu valorem minuendum cum damno solius mutuantis, sufficiat mutuatarium reddere rem, v. g. frumentum in æquali mensura & bonitate, licet pretium decreverit, eò, quòd mutuans, si aliud non exprimat, censetur voluisse mutuate juxta naturam puri mutui, nimirum, ut in æquali valore reddatur, quòd licitè & absque injuria facere poterat, & decrementum illius valoris liberè mutuatario condonasse; si verò vice versà prævisum, quòd pretium tempore solutionis sit futurum majus, mutuatarius is non obligabitur regulariter ad reddendum in eadem mensura, sed in minore, quæ tamen adæquet valorem frumenti, qui erat tempore mutationis; quia mutuans, si prævidit augmentum pretii, non potuit exigere, ut in eadem mensura reddatur; cum talis injusta intentio in eo præsumi non debeat, quin et si mutuans illicitè voluisset reddi in eadem mensura, mutuatarius ad hoc non teneretur, sed potest petere, ut talis contractus injustus ad æqualitatem reducatur, rejecto onere illo, quòd justè ei imponi non potuit; ita fere Pirh. *h. t. n. 58.*

Quæst. 348. An propter carentiam pecuniæ mutuò data, vel ratione obligationis non repetendi eam certo tempore, liceat aliquid ultra sortem mutuò datam exigere?

1. Resp. Ad primum: Id esse usurarium, cum carentia rei mutuatae sit quid intrinsicum ipsi mutuo, ratione autem mutui nihil exigi possit: unde inter alias Innoc. XI. meritò damnavit hanc propositionem, Anno 1679. *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.*

2. Resp. Ad secundum: Neque etiam licitum est, pro obligatione non repetendi mutuuum per aliquod tempus, v. g. per annum; cum omne mutuuum secum afferat hanc obligationem, ne aliàs esset merum precarium, adeòque dilatio repetitionis sit de ratione intrinseca lucri, unde sicut nihil exigi potest ultra sortem, ita nec ratione hujus obligationis. Lugo *Tom. 2. de j. & j. d. 25. f. 3.* Unde jam etiam, dum quis ab initio mutuat, v. g. ad mensem, & postea proroget tempus solutionis ad annum, adhuc præcisè ratione hujus prorogationis seu obligationis non repetendi ante annum; quæ videri poterat superaddi mutuo, nihil exigi potest ultra sortem; quia censetur talis prorogatio duplex mutuuum, vel continuatio primi, atque ita sicut nihil exigi potest ultra sortem pro obligatione prima non repetendi, sic neque pro secunda; cum quælibet obligatio non repetendi tali mutuo sit intrinseca. Reiffenst. *h. t. n. 90.*

Quæst.

Quest. 349. An liceat aliquid accipere ex mutuo ultra sortem proveniens ex mera benevolentia, gratitudine ac liberalitate mutuatarii?

Resp. Affirmativè: quia talis vi mutui nihil exigit, sed præcisè recipit, quod mutuatarius ex libertate & gratitudine, seu obligatione antidotali præstat; est communis & certa. Illicitum tamen est, & usuram palliatam continet, si mutuans in contractu mutui quid exigit titulo gratitudinis, quia licet tali pactioni adjungatur titulus gratitudinis, non tamen excluditur obligatio justitiæ, & sic contrahitur usura, non secus, ac committitur Simonia, dum petens beneficium ecclesiasticum, non tantum dicit: *ero gratus*; quod licitum est, sed promitto me fore gratum, ac ita præter obligationem gratitudinis inducens sibi obligationem justitiæ, ad exercendam gratitudinem. Unde damnata ab Innoc. XI. est hæc propositio: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur*, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum, si exigitur tanquam ex justitia debitum. Ut etiam committitur usuram, si detur mutuum sub hac conditione, ut mutuatarius apud se porius, quam apud alios pretio cateroquin justo emat sibi necessaria, quia per hoc imponitur mutuatario onus pretio æstimabile, dum ei auferitur potestas emendi merces, ubi vult, docent cum D. Thom. 2. 2. q. 78. a. 4. Mol. 1. c. d. 309. n. 6. Laym. L. 3. r. 4. c. 14. n. 3. Reiffenst. h. t. n. 93. contra Angel. v. *usura*. 1. §. 5.

Quest. 350. An usurarium sit absque ulla pactione aliquid ultra sortem intendere solummodo, & separare,

vel etiam rogare dandum aut præstandum à mutuatario titulo benevolentie & gratitudinis.

Resp. Affirmativè: si principaliter, vi tamen solius mutui aliquid pretio æstimabile intendatur, & speretur ab aliquo, aliàs non mutuaturo, si tale nihil speratur. Gl. in c. *consuluit. h. t. v. sperantes*, cum communi, tam Theologorum, quam Canonistarum, juxta expressum textum *cit. c.* dum *ibi* ad quæst. an ille in judicio animorum quasi usurarius debeat judicari, qui aliàs non mutuo traditurus, eo proposito pecuniam creditur, ut, licet omni conventionione cessante, plus tamen sorte recipiat; Responder Papa, talem male agere, & ad ea, quæ taliter sunt recepta, restituenda in animorum judicio efficaciter esse judicandum, secus tamen est, seu non committitur usura, aliudve peccatum, si dando mutuum sine ulla pactione, secundariò tantum intendatur, & speretur aliquid, idemque dandum sit, etsi sciretur, id, quod speratur, non obrinendum; siquidem cum mutuatarius citra usuram dare aliquid possit, imò ex antidotali obligatione mutuatario obligatus sit, poterit hic etiam saltem secundariò aliquid dandum sperare, & intendere; ita cum Gl. *cit. Barbof. in idem. c. consuluit. n. 6. Nav. man. c. 17. n. 209. Reiffenst. n. 95. & alii. Arg. c. quid proderit. dist. 61. & c. officia. d. 59.* Idem est propter eandem rationem, si mutuans sine ulla pactione & obligatione simpliciter roget mutuatarium, ut intuitu mutui sibi dati hoc vel illud obsequium sibi præster, hoc aut illud gratuito sibi donet, modò minus principaliter & secundariò, ut dictum, intendatur & speretur aliquid. Less. L. 2. c. 20. du. 8. Castrop. d. 4. de *just. commutat. p. 11. n. 2.* quamvis fateantur AA. citati, talem roagationem periculofam esse.

CAPUT II.

De usura commissa extra contractum mutui in aliis contractibus.

Quest. 351. An & qualiter ob dilatam solutionem pretii sine usura aut injustitia res vendi possit, pluris supra justum aliàs pretium, & minoris ob præstitam in continenti solutionem?

Resp. Ad primum negativè: Ut AA. communiter in c. *consuluit. & c. in civitate. h. t.* ed, quòd sola mora solutionis, nisi damnari inde emergat, aut lucrum cesset, aut dubium sit, num res tempore solutionis sit pluris valitura, non est pretio æstimabilis, adeoque, si ob eam solam quid detur aut exigatur supra pretium justum, contractus est injustus & usurarius in foro conscientiarum, non quidem propriè, quia usura propriè & regularitè non committitur, nisi in mutuo propriè tali, sed virtualitè, seu implicite, & interpretativè, quatenus, dum ob solutionem dilatam in effectu, & re ipsa idem est, ac si pretium ab emptore esset solutum, & dein ei mutuatum cum lucro illius quantitatis, in qua pretium conventum valorem verum, seu justum excedebat; in foro tamen etiam externo & contentiosò talis usurarius minus propriè talis conveniri & condemnari nequit tanquam usurarius; ita ferè Pirh. h. t. n. 59. & Reiffenst. n. 97.

R. P. Lewr. *Jur. Can. Lib. V.*

2. Resp. Ad secundum: Pari ratione injustitiam & usuram, etsi minus propriè talem, committit, qui rem minoris emit, quam tunc valeat, ed, quòd præsentè & numeratà pecunià emat, idque ob eandem rationem allatam pro *respons. ad quæst. præced.* cum & is, qui rem valentem 12. v. g. aureis emit, 10. aureis ob anticipatam seu præsentem solutionem, in effectu videtur quasi mutuare pretium, quod numerat venditori, ut id, quod justo pretio deest, lucretur supra pretium, seu valorem justum rei emptæ, quod dicto modo usurarium est, & sic mutuum impropiè tale palliatur venditione. Pirh. n. 64. citans Abb. in c. *ult. h. t. num. 6.* nisi, ut idem citato Canis. *tr. de usur. c. 3. n. 4. in fine.* item Wiefto, n. 51. dubium sit, an res, quæ præsentè pecunià emitur, minore pretio, quia venditor differt traditionem illius, plus vel minus valitura sit tempore traditionis, juxta dicta de venditione majori pretio. Circa quæ notandum, quòd utrumque tam quando ratione dilationis exigitur majus pretium justò, quam dum ratione præsentis solutionis minoris emitur, etsi in foro conscientiarum locum habeat, & damnatur tanquam usura, in foro tamen externo rarò observetur, & vix ut tale damnari queat, ed, quòd in his contractibus deficiat forma mutui, & intentio usuraria sit occulta, nisi

Bb 2

de ea